

(Spisi, 228); u Zadru živi 8. III 1269. i »frater Michael Kacig de ordine Praedicatorum« (ib. 88); neki »Paulus Iadrensis« daje 26. II 1290. »ad pastinandum ad vineam uobis Uolcine uornico meo et Dominiče fratribus filiis condam Prodani de genere Caçiç, habitatoribus in uilla mea ad sanctam Sopiam gonay du (o de) terra mea ad quartum« (ib. 205—6). Nisu, dakle, svi od plemena Kačića bili bogati zemljom, kad uzimaju tuđu zemlju na obradu na četvrtinu i nemaju svoje kuće. »Iursa Cudomyrich, filius condam Iuanni Cudomyrichy« daje u zalog 1287.(?) u ime novčanog zajma zemlje u »Sclauonii« (ib. 38); Crancho Morouig u IV mjesecu 1286. sastavlja testament iz kojeg se vidi da se bavio stočarstvom (ib. 45). Osim ovih nadopuna, koje bi mjestimično mogle biti i opširnije da ih se uklopi u genealošku cjelinu pojedinog plemena, možemo dodati i jednu napomenu glede lokaliteta. Današnji lokalitet Poličnik (Polešnik) smatramo da je etnikom i vezan uz postojbinu plemena Poletčića.

Josip Lučić

ANALI HISTORIJSKOG INSTITUTA U DUBROVNIKU VIII—IX, 1960—61, str. 652.

Novi svezak (dvobroj VIII—IX) Anala donosi niz novih raznovrsnih rasprava i materijala u svojem 31 prilogu. Pored već poznatih stalnih i povremenih suradnika pojavljuje se i dobar broj novih. Prvi put se javljaju na stranicama Anala I. Ostojić, Š. Bešlagić, L. Glesinger, T. Macan, T. Matić, S. Plančić, R. Bogišić i S. Obad. Prikazat ćemo sadržaj redom tiskanih priloga.

G. Novak, Borba za narodni jezik u školama, sudovanju i uredovanju u Dalmaciji (prilog narodnom preporodu u Dalmaciji). Stav Austrije, koja je do 1859. favorizirala talijanski jezik u Dalmaciji na štetu hrvatskog, autor objašnjava time da Austrija »nije zapravo znala da li je pogibeljnija Italija koja se stvarala ili panslavizam«. Tek poslije ujedinjenja Italije, Austrija odlučnije nastupa protiv utjecaja talijanskog elementa. Usprkos tome, hrvatski je jezik teško dobivao ravnopravnost u unutarnjem poslovanju sudova. Pokušaj (1903) da službeni jezik bude njemački, propao je. Iako se već 1848. u Dubrovniku i Kotoru osnivaju tzv. normalne škole s narodnim nastavnim jezikom, koji se 1849—51. probio kao obavezan predmet i u gimnazije, tek 1876. osniva se drž. gimnazija u Dubrovniku s hrvatskim kao isključivo nastavnim jezikom a preparandija u Arbanasima kod Zadra 1880. Premda postoji monografija Vj. Meštrovića, Razvoj sudstva u Dalmaciji u XIX st., Zagreb 1959, s posebnim poglavljem: »Uvođenje hrvatskog jezika u sudstvo 1860—1909« (str. 84—90), prilog G. Novaka donosi i sa tog područja dosta novog materijala (usp. str. 21—23).

J. Luetić, Spojnica antičkog sidra iz pomorskog muzeja u Dubrovniku. Opisuje tu novu akviziciju muzeja izvučenu iz mora kod Gornjeg Molunta, koja je raritet i svega drugi primjerak u našim muzejima.

K. Petrov, Jedna euharistijska labis u Makedoniji. Zadržava se na dosad nepoznatoj žličici osobite vrijednosti iz Arheološkog muzeja u Skoplju. Zbog umjetnički izrađenog delfina — euharistijskog simbola, tvrdi da je služila u crkvene svrhe. Potječe »iz radionice ranovizantijskog perioda na teritoriji Makedonije«.

I. Ostojić, Postanak samostana sv. Benedikta u Splitu. Objelodanjuje nov prijepis fundacione isprave samostana sv. Benedikta u Splitu (od 12. XII 1069). Rački ju je ubrojio među prerađene listine. Autor priznaje da je ovo prijepis, ali ne sumnja u autentičnost teksta. Dokument je, prema njegovu mišljenju, potvrda,

confirmatio a mogao bi biti i »prvi *registrum privilegiorum*« ili »početni kartular ženske opatije sv. Benedikta u Splitu«. Kao takav, on mu je dokaz da je rečeni samostan osnovan 1060/61, a ne 1069.

Š. Bešlagić, Stećci u Brotnjicama. Opisuje 8 stećaka od 32 sačuvana. Centralno mjesto s pravom zauzima onaj poznati ukrašeni stećak koji je svojedobno opisao L. Zore (Bosanski grobovi, Spomenik u Brotnjicama u Konavlima, Program... drž. gimnazija u Dubrovniku 1880—1881. Fotografija gipsanog odljeva toga lijepog stećka objelodanjena je u Enciklopediji Jugoslavije I, Prilog u bakrotisku 54). Autor objavljuje originalne fotografije stećka i one su u mnogočemu vjernije nego Zoreini crteži. Nadopunjuje i popravlja, inače u mnogočem dobra, Zoreina tumačenja simbola, a osobito se zadržava na tumačenju pojave kola (ples). S obzirom na solarne simbole ne upušta se u dublje proučavanje, nego eklektički zaključuje »da su glavni znak preostalog obožavanja sunca i mjeseca još iz slavenskog pretkršćanskog perioda, možda nešto pomiješanog s utjecajima kršćanskog, zatim Mitrasova i Manijevskog odnosno neomanihejskog kulta«. Time je vješto zadovoljio svačija mišljenja. Stećke datira u 2. pol. XIV i 1. pol. XV stoljeća.

Lj. Karaman, Bilješke iz historije umjetnosti Dalmacije s posebnim osvrtom na zadarske spomenike. Pozitivno komentira Fiskovićevu knjigu »Zadarski sredovječni majstori«. Zbog veza između Zadra i drugih gradova Dalmacije smatra da, iako ne možemo govoriti o nekom općem »dalmatinskom« stilu, ipak prostor od Raba do Kotora tvori jedinstveno umjetničko područje. Napose se zadržava na crkvenim korovima, pa onaj u crkvi sv. Frane u Zadru povezuje sa trećenteskim korovima u Orvijeku i Sijeni, dok kořna sjedala u Zadru, Trogiru i Rabu »rese vrlo bogate rezbarije s motivima tipičnog mletačkog gotico fiorito«. Odbija rani utjecaj V. Crivellija na Nikolu Božidarevića a slaže se da je Madona u Tkonu nastala pod utjecajem Crivellijeve škole

L. Beritić, Dubrovački vodovod, niže podatke o gradskom vodovodu od početka njegove gradnje (1436) do danas (tačnije 1954).

M. Deanović, Talijanski pisci o Hrvatima do kraja 17. vijeka, nabraja pisce i tekstove koji se odnose na Hrvate. Kroz to vrijeme »od nekoliko tisuća pisaca malo ih se osvrnulo na nas«. Ali s obzirom na druge naše susjede, »Talijani u tom pogledu, kaonoti naši vjekovni susjedi, dolaze na prvo mjesto«.

F. Kesterčanek, Renesansni dvorci obitelji Stjepanovića-Skočibuhe na Šipanu. Objavljuje nove arhivske podatke o životu Tome i Vice Stjepovića-Skočibuhe i o gradnji njihovih dvorata koji su »jedini sačuvani tipovi dubrovačkih zamaka s kulama, pokretnim mostovima, ložom« itd.

L. Glesinger, Dva Dubrovčanina tiskara u Urbinu u 16. stoljeću. Izvještava o radu dvojice sasvim nepoznatih tiskara u Urbinu, braći Bartolu i Šimunu. Tiskali su 12 do sada pronađenih knjiga od 1588—1600. Iako nema direktnih dokaza — zbog Raguse na Siciliji — pretpostavlja da su oni Dubrovčani ili da potječu iz obitelji porijeklom iz Dubrovnika.

V. Foretić — A. Marinović, Natpis iz XIV stoljeća na Dupcu kod Dubrovnika. U cijelosti transkribiraju i razrješuju oštećen natpis, koji je i jedan od najstarijih dubrovačkih kamenih spomenika, sa dva također veoma stara vlasteoska grba. Usput donose nove podatke o crkvi sv. Stjepana, gdje je natpis pronađen, i zaokružuju djelovanje Stepe Silvestrovića, fundatora crkve, i čitave vlasteoske obitelji de Silvestro.

C. Fisković, Ljetnikovac Hanibala Lucića u Hvaru. Novim dokumentima dokazuje da je pjesniku zaista pripadao poznati ljetnikovac, koji ima »sve oznake dalmatinskog graditeljstva«. Obraduje brojne domaće graditelje koji su radili u Hvaru i izvan njega od pol. XV do pol. XVI stoljeća: Tom prilikom se ne »sreta... nijedan strani majstor, što uostalom nije neobično, jer je to vrijeme cvata dalmatinskog graditeljstva«. Budući da su se tako povezivali majstori iz Dubrovnika, Korčule, Brača itd. pa i drugi obrtnici iz Dubrovnika s hvarskima, »oba grada, koja su inače bila kulturno povezana preko svojih književnika jedinstvom hrvatskog književnog jezika usprkos mletačkoj granici, zbližili su se dakle i preko umjetničkih zanata«. Autor novim arhivskim biografskim podacima upotpunjuje poznavanje ličnosti pjesnika (kumovanja, poslovi u komuni itd.). Upozorava da je pjesnik otkrio Milicu, unuku čuvenog Koriolana Čipika, »dovoljno nezapaženi lik naše primorske žene koja nadmašuje Cvijetu Žuzorić i ostale«, dok »priznanjem nezakonitog sina i brigom za gradsku sirotinju bar donekle ispravlja svoj nepravilan stav prema borbi pučana za njihova prava«. Ljetnikovac, koji se počeo graditi 1530, jest »jedna od najljepših svjetovnih građevina naše renesanse«. Iako aristokrat — Lucić nije prijatelj puka kao Hektorović — ipak, kao i u literaturi (narodne pjesme), tako je i u graditeljstvu »uzeo od domaćeg renesansnog graditeljstva plemenite i čiste, jednostavne oblike, kojima su naši majstori modificirali talijansku renesansu i ublaživši njenu klasičnost i smanjujući joj monumentalnost humanizirali je i približili našoj sredini i čovjeku«. U tom svjetlu autor komparira ljetnikovac sa sličnima u Dubrovniku, Dalmaciji, Italiji itd. Na kraju zadržava se i na hortikulturi. Rasprava je pisana s brojnim osvrtima na mnogobrojne pojave hvarskog i dalmatinskog života u XVI stoljeću.

Z. Kesterčanek, Iz povijesti dubrovačke farmacije u XVI st. (Biografski podaci). U nastavku objavljuje građu za treću staru apoteku (*apotheca aromatoria a fronte palatii regiminis*) i njene apotekare. Donosi biografske prinose za 38 apotekara i popis svih poznatih apotekara u XVI st. u Dubrovniku.

J. Lučić, Historijska topografija dubrovačke Astoreje (do 1366). Na temelju iscrpne arhivske građe registrira, a autopsijom ubicira lokalitete tog područja, pokušavajući da označi kojim etničkim grupacijama pripadaju od prethistorije dalje.

T. Macan, Dubrovački barabanti u XVI st. Lijepim stilom osvetljava život te plaćeničke vojske. Poriječkom najviše iz Hrvatske i Ugarske, brojčano su se kretali u prosjeku od 80—100 u Dubrovniku, a 20—30 u Stonu. U početku XVI st. plaće su im varirale između 2—6 dukata mjesečno a u drugoj polovici stoljeća nešto su se povećale. Zapovjednik je dobivao 5—10 dukata. Uklapali su se i u privredni život Dubrovnika baveći se obrtom. Ženidbama slijevali su svoju krv »u dubrovačku pučansku krv, da njom traju«. Živjeli su kao i ostali niži slojevi dubrovačkog puka »prilično jadno, ali opet za ondašnji način života snošljivo«.

D. Berić, Gundulićev Osman u prijepisu Makaranina Fabijana Blaškovića iz 1764. godine. Pronašao je 2 rukopisa »Osmana« iz XVIII st. u Splitu (stariji) i Trogiru. Izvještava o starijem.

T. Matić, Rukopisi Gledićeve drame »Belizarijo aliti Elpidija«. Dokazuje da je rukopis te drame — u stvari slobodno prevedena melodrama A. Zena, I rivali generosi — pronađen u Sveučilišnoj biblioteci u Zagrebu, stariji od rukopisa I čina iste drame sačuvanog u Dubrovniku.

J. Ravlić, Odras domaće stvarnosti u starijoj hrvatskoj književnosti. Gundulićevi prvi radovi. Prihvaća i zastupa mišljenje da je Gundulić bio »isusovački đak« između svoje 15. i 19. godine. Prve pjesme — prema autoru — pisao je između 17. i 26. godine (1606—17). Autor odbija mišljenje da je 1620. G. postao konvertit, pa

čitav život mladog G-a umeće u protureformatorsko djelovanje Isusovaca. U G-ovu radu razlikuje 3 etape: prvu, mladenačku, kad piše mitološko-romantičke drame; drugu, pod utjecajem protureformacije (Pjesni pokorne... Suze... Od veličanstva); u trećoj dopunjuje protureformatorski sadržaj društvenim temama («Dubravka» kao odraz borbe pučana i vlastele; to je autorovo originalno tumačenje) i političkim temama iz susjedstva («Osman»).

S. Plančić, Novi podatak za biografiju Petra Hektorovića. Utvrđuje novim dokumentom da je P. Hektorović zaista pokopan u Starom gradu u crkvi sv. Petra. Smatra jedino vjerojatnim da je i umro u tom gradu.

M. D. Grmek, Medicinski tečajevi u Trogiru i Šibeniku za vrijeme francuske vladavine. Slikovito oživljava rad medicinske škole u Trogiru od 1806—09 (zapravo do 1807) i njenog nastavnika dr. J. Mirkovića.

R. Bogišić, Antonio Brucioli i Dubrovčani. Pojava Dubrovčana Nikole, Ivana i Augustina Nalješkovića, Vlaha Držića i Frana Gundulića u Veneciji, gdje su se našli u krugu Bruciolija, koji ih spominje u svojim »Dijalozima«, za autora je »još jedan primjer kako stari Dubrovčani nisu samo sjedjeli u svom gradu, čitali knjige i primali utjecaje, nego su sudjelovali u kulturnom životu i izvan svoga grada izazivajući zanimanje za sebe i svoj grad«.

M. Novak, Organizacija vlasti i odnos crkve i države u Dubrovniku u XVIII stoljeću. Objavljuje, uz komentar, drugo korisno poglavlje već započetog izvještaja o tadašnjim prilikama u Dubrovniku.

N. Duboković, Samostan i crkva Dominikanaca u Hvaru, zalaže se da se posveti pažnja tom historijskom spomeniku.

Š. Jurić, Prilozi biografiji Ivana Gazulića. Objavljuje nove podatke iz dubrovačkog arhiva, iako »nažalost njegov lik kao naučenjaka nije mnogo obogaćen tim materijalom«.

V. Vinaver, Kursevi moneta u Dubrovniku XVIII veka, završava raspravu započetu u prošlom svesku »Anala«.

V. Velnić, »Ljekaroslovlje iliti nauzi sa ljeciti raslike nemochi pripisani is saerbskiah kgnigha« (Medicinski rukopis biblioteke Male Braće). Objelodanjuje tekst i svestrano opisuje tu »ljekarušu« za koju konstatira da je pisana bosančicom i da joj postanak treba tražiti u Dubrovniku. Sastavljena je od nekoliko predložaka »koji teško da su mogli nastati prije XVII st.«. Kad je već uspoređivao ovo ljekaroslovlje s drugim sličnim djelima, mogao je notirati i onaj prijevod: P. E(mericus) à B(uda) — to je pseudonim Emerika Pavića »Flos medicinae sive scholae salernitanae de conservanda bona valetudine, praecepta metrica, auctore Joanne de Mediolano. Re-center interpretatione Illyrica, sive Dalmatica Rythmicae illustratus Anno 1768. Pestini«. Zbog svoje popularnosti taj je prijevod pretiskan 1864. u »Zori dalmatinskoj«. Prema pisanju L. Glesingera, to je prva medicinska knjiga na hrvatskom jeziku [Prva medicinska knjiga na hrvatskom jeziku (Pavićev prijevod Salernitanskih regula), Alma mater croatica IV, 1940—41].

M. Pantić, Rukopisi negdašnje biblioteke Bizaro u Historijskom institutu u Dubrovniku. Stručno opisuje 72 do danas potpuno nepoznata rukopisa. Oni »nisu znameniti svojom starinom« i nisu svi »mnogo značajni ni po svome sadržaju«, ali će jedan njihov dio »dobro doći istoričarima starog dubrovačkog života, u prvom redu kulturnog«. Pronašao je među njima neke nove i nepoznate pisce: Vicko Marija Volantić, Vlaho Mordin, Stijepo Bašić. Osim toga, neki od rukopisa »omogućiće da pojedine pisce starog Dubrovnika sagledamo u novoj a često i drugačijoj ili potpurnijoj svetlosti«.

I. Mitić, Dubrovački konzulati u Španiji i Portugalu. U pol. XVIII st. pomorstvo u Dubrovniku dobiva nov polet. Zbog toga se u zapadnom Mediteranu obnavljaju negdašnji konzulati iz XVI. st. i osnivaju novi. Autor prikazuje rad i organizaciju dubrovačkih konzulata u Španjolskoj i Portugalu — njih 10 na broju: generalni konzulati Cadix, Lisabon, Malaga, Barcelona i Cartagena; konzulati Alicante, Valencija, Gibraltar, Palma na otoku Maiorca i Mahon na otoku Menorca.

Ž. Muljačić, O Petru Aletinu (1768—1836). Osvjetljava njegovu političku djelatnost a ne književnu (jer, kako kaže, nisu pronađene sve njegove latinske i grčke pjesme). Dokazuje njegovo dubrovačko porijeklo — Talijani su ga, naime, smatrali Sicilijancem iz Raguse (Sicilija). Školovao se u Rimu, učestvovao je u revolucionarnim danima u Napulju 1789, gdje je i suurednik časopisa »Il Veditore Repubblicano«. Jedva sačuvavši glavu poslije poraza demokratskih snaga, živi u Parizu. Vraća se 1802. u Dubrovnik, odakle je 1804. protjeran, a 1815. povlači se iz javnog života. Umro je 29. IX 1836. u Ankoni, kako konstatira autor.

V. Ivančević, Barake korčulanskih brodograditelja. Opisuje vrste alata i unutrašnjost barake tog obrta koji izumire. Donosi popis i tumačenje brodograditeljskog alata.

S. O b a d, Preporodni spis Ivana Nikolića. (Prilog proučavanju narodnog preporoda u Dalmaciji). U dubrovačke prilike g. 1861, kad se rasplamsava težnja za sjedinjenjem sa Hrvatskom, autor umeće spis I. Nikolića »A Nicolò Tommaseo a Firenze« (1861). Pretpostavlja da je knjižica napisana »sa svrhom da potakne i pomogne zajedničkom dogovoru predstavnika Dalmacije i Hrvatske«. Vlasti su plijele i zabranile širenje knjižice, a Nikolić je izgubio službu.

J. Lučić

RADOVI INSTITUTA JAZU IX, ZADAR 1962, str. 474.

Posljednji svezak zadarskih »Radova« prikazujemo po redu objavljenih rasprava.

G. N o v a k, Kako je došlo do pobjede Hrvata u Splitu god. 1882 (prilikom 60. godišnjice). Kroz prikaz dokumenata splitskog općinskog arhiva i to općinskih sjednica prikazuje prilike u Splitu od 1860—82. Interesantno je uočiti da je liberalni autonomnaš, splitski gradonačelnik A. Bajamonti bio do 1865. biran i glasovima narodnjaka. God. 1867. dolazi do prekida ove suradnje i narodnjaci se uporno bore da osvoje splitsku općinu što im je 1882. i uspjelo. Autor konstatira da ličnost A. Bajamontija dominira dalmatinskim javnim životom u tom razdoblju, zatim da je splitska općina u to vrijeme »bila ne samo najjača kula talijanstva u Dalmaciji, nego ujedno i najjača borbena formacija u nastupu protiv nastojanja narodnjaka, bilo to kad se radilo o sjedinjenju Dalmacije s Hrvatskom i Slavonijom, bilo kad se radilo o ponarodnjavanju škola i ureda u Dalmaciji« (str. 33). Iako prilike između 1869. i 1880. nisu obrađene tako opširno kao one prije i poslije tih godina, prilog pisan na osnovu nepoznatih podataka, dobro osvjetljava ličnosti i atmosferu toga značajnog razdoblja.

Stj. A n t o l j a k, Izumiranje i nestanak hrvatskog plemstva u okolici Zadra; prilog ocjenjujemo opširnije na drugom mjestu ovog Zbornika.

I. P e t r i c i o l i, Ostaci stambene arhitekture romaničkog stila u Zadru. Konstatira da se nijedan od 59 romaničkih objekata na zadarskom poluotoku nije sačuvao u originalu pa smatra da treba biti zadovoljan barem sačuvanim fragmentima. Zadržava se na oblicima kuća, tehnicima zidanja, portalima, prozorima, fasadama,

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

Redakcioni odbor:

KONSTANTIN BASTAIĆ

OLEG MANDIĆ

JAKŠA RAVLIĆ

BERNARD STULLI

JAROSLAV ŠIDAK

Glavni i odgovorni urednik:

JAROSLAV ŠIDAK

Tajnik redakcije:

IVAN KAMPUŠ

IZDAJE
POVIJESNO DRUŠTVO HRVATSKE
ZAGREB